

شناخت کاروانسرای میرپنج کاشان باتوجه به نقش‌های کلیدی آن در زمینه شهری*

خدیجه لکزایی^{۱*}، جوادشکاری نیری^۲

۱- دانش آموخته کارشناسی ارشد مرمت و احیای بناهای تاریخی از دانشگاه بین المللی امام خمینی قزوین
khadijelakzaee@gmail.com

۲- عضو هیئت علمی دانشگاه بین المللی امام خمینی قزوین

چکیده

نیاز انسان به سر پناه و مأمن، نه تنها در سراگاه بلکه در سفر هم از روزگار باستان مورد توجه بوده است. در ایران زمین، درگذشته بسیار دور آثار و مظاهری از این گونه بناها واستراحتگاه‌های بین راه دیده می‌شود که بسیاری از آنها را می‌توان از نظر شیوه ساختمانی از شاهکارهای معماری و هنری عصر خود به حساب آورد. در زمان صفویه کاروانسراهای درون شهری توسعه یافت و از اهمیت ویژه ای برخوردار گردید کاروانسرای میرپنج در شهر کاشان و متصل به بازار بزرگ آن است. مجموعه بازار کاشان نمونه بینظیر یکی از زیباترین بازارهای ایران است که از دیرباز به جهت ساماندهی منظم و معماری زیبا و باشکوه مجموعه فضاهایش مورد توجه و تحسین بوده است. قدمت این بازار به دوره سلجوقی برمی‌گردد. این بازار در دوره صفویه رونق فراوانی داشته که البته در دوره قاجار میزان قابل توجهی از آن کاسته شده است. کاروانسرای میرپنج در اوایل ورودی بازار در قسمت ضلع شرقی در کنار کاروانسرای آقا قرار گرفته است. دلیل انتخاب این موضوع وجود قرارگیری بنا در کنار بازار بزرگ شهر کاشان و چهار میدان اصلی شهر که جزو میدان‌های قدیمی شهر نیز هستند، می‌باشد. سرای میرپنج دارای کاربری‌هایی از جمله، دباغی پشم، مسگری، سفیدکاری، دکان و ... است. اما بیشتر حجره‌های این بنا تبدیل به انبار شده‌اند که آسیب‌های زیادی را متقبل شده است که هدف تحقیق حاضر شناسایی نقش های کلیدی بنا در حیات شهری است که با توجه به فضاهای داخلی بنا و پتانسیل های آن، میتوان از این مجموعه در راستای بهبود کارایی کاروانسرا و توسعه گردشگری استفاده نمود. روش تحقیق به صورت توصیفی- تحلیلی و همراه با مطالعات میدانی به صورت عکس برداری، تهیه پلان، دیتیل و ... است.

واژه‌های کلیدی: کاشان، بازار، کاروانسرای میرپنج، معماری بنا

۱- مقدمه

مجموعه‌های شهری تاریخی به دلیل داشتن ارزش‌های تاریخی، فرهنگی، اجتماعی در محیط خود و در مقایسه با بناهای دیگر حایز اهمیت بسیار است. همچنین آنان نزد ما به امانتند تا آیندگان برای دریافت پیشینه خود به آن‌ها برگردند. از جمله یادگارهای پرارزش ایران که از روزگاران کهن به علل نظامی و اقتصادی و مذهبی بنیاد شده و در ادوار مختلف، به تدریج توسعه و گسترش یافته، کاروانسراست. کاروانسرا ترکیبی از «کاروان- کاربان» به معنی جمعی مسافر که گروهی سفر می‌کنند

* این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد "خدیجه لکزایی" به راهنمایی "دکتر جواد شکاری نیری" با موضوع «طرح مرمت و احیای کاروانسرای میرپنج کاشان با توجه به ظرفیت‌های گردشگری زمینه شهری» است که در بهمن ماه ۱۳۹۷ در دانشگاه بین المللی امام خمینی قزوین دفاع شد.